

DEPARTMENT FOR ARCHIVES AND RECORDS MANAGEMENT
OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF THE REPUBLIC OF BELARUS
NATIONAL HISTORICAL ARCHIVES OF BELARUS

Archivarius

Collection of scholarly papers and articles

Volume 16

Minsk
NHAB
2018

ДЭПАРТАМЕНТ ПА АРХІВАХ І СПРАВАВОДСТВУ
МІНІСТЭРСТВА ЮСТЫЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ АРХІЎ БЕЛАРУСІ

Архіварыус

Зборнік навуковых паведамленняў і артыкулаў

Выпуск 16

Мінск
НГАБ
2018

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]
ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41
А87

Рэкамендавана да друку Вучоным саветам
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

Рэдакцыйная калегія:

*Г. Я. Галенчанка, В. Ф. Голубеў (галоўны рэдактар), У. М. Дзянісаў,
В. І. Кураш, Д. В. Лісейчыкаў, Д. Ч. Матвейчык, А. Рахуба, А. Я. Рыбакоў,
А. Л. Самовіч, В. В. Урублеўскі (адказны рэдактар), М. Ф. Шумейка,
Д. У. Яцэвіч*

Рэцэнзенты:

доктар філалагічных навук *А. І. Мальдзіс*,
кандыдат гістарычных навук *С. У. Жумар*

У адпаведнасці з загадам старшыні Вышэйшай атэстацыйнай камісіі
Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2012 года № 21 зборнік навуковых
прац «Архіварыус» уключаны ў Пералік навуковых выданняў
Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных
даследаванняў па гістарычных навук

ISSN 2225-4412

© Дзяржаўная ўстанова
«Нацыянальны гістарычны
архіў Беларусі», 2018

Рэзюмэ

АНТАНОВІЧ ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕЎНА, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«“Разбор дакументаў” у архіве Магілёўскай рымска-каталіцкай кансісторыі (паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі)»

У артыкуле на падставе матэрыялаў архіўнага фонду 1781 «Магілёўская рымска-каталіцкая кансісторыя» разглядаецца праблема адбору дакументаў установы да знішчэння ў другой палове XIX ст. Аўтарам закранаецца ўплыў падыходаў да нарматыўнага рэгулявання знішчэння дакументаў у архівах устаноў Расійскай імперыі на распрацоўку адпаведных лакальных інструкцыйных дакументаў у кансісторыі. На аснове праекта, распрацаванага архіварыусам А. Непакайчыцкім і прысутнасцю ў 1860 г., захоўванню не падлягаў шэраг відаў спраў па асабовым складзе духавенства, а таксама спецыяльнай (канфесіяльнай) дакументацыі, пераважна па прычыне яе паўтаральнасці і незапатрабаванасці бягучым справаводствам у даведачных мэтах. Аўтарам на падставе архіўнай дакументацыі сам адбор дакументаў да знішчэння разглядаецца як фактар, які паспрыяў захаванасці архіва Магілёўскай кансісторыі.

БЕРАСТАВЫ ГЛЕБ АНДРЭВІЧ, вядучы архівіст аддзела старажытных актаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, магістрант кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«3 гісторыі новагародскіх баяраў другой паловы XV – першай паловы XVI ст. (у кантэксте дакументаў аб баярскім родзе Белікавічаў)»

На падставе маёмаснай і судовай дакументацыі другой паловы XV – першай паловы XVI ст. разглядаецца прыватнаправавая дзейнасць баярскага роду Белікавічаў (Беліковічаў), які пражываў на тэрыторыі Новагародскага павета Вялікага Княства Літоўскага, і геаграфія ўладанняў роду. Аўтарам падкрэсліваецца патэнцыял даследавання судовых спраў XIX ст., у якіх у якасці доказаў адклаліся тэматычныя дакументы ўказанага перыяду. Вывучэнне пералічаных звестак у кантэксте матэрыялаў аб іншых баярскіх родах дазваляе прыйсці да шэрагу абагульненняў па сацыяльна-эканамічнай гісторыі Новагародскага павета другой паловы XV – першай паловы XVI ст.

(напрыклад, аб практыках кліентарных сувязей паміж мясцовымі баярамі і кіраўнічымі элітамі ў першай палове XVI ст.).

Волкаў Мікалай Аляксандравіч, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Мураваны скарбец у Верхнім замку ў Слуцку»

Адным з найбольш важных будынкаў Верхняга замка ў Слуцку ў XVII – пачатку XIX ст. з’яўляўся мураваны скарбец. Паводле пісьмовых і іканаграфічных крыніц, гэта быў значны па плошчы аднапавярховы будынак, які ў азначаны перыяд выкарыстоўваўся для захавання рэчаў. Аднак асаблівасці яго архітэктуры ўказваюць на тое, што будынак паўстаў у XV–XVI стст. і першапачаткова праектаваўся як шмат’ярусная пабудова, якая спалучала жылыя і абарончыя функцыі. Выпадак слускага скарбца сведчыць аб магчымасці вывучэння феномена позднясярэднявечнага рэзідэнцыяльнага будаўніцтва на землях Вялікага Княства Літоўскага з прыягненнем шырокага комплексу пісьмовых і іканаграфічных крыніц пазнейшага часу.

Глінскі Яўген Станіслававіч, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Зямлянская супольнасць Капыльскага княства ў XVII–XVIII стст.»

У артыкуле аналізуецца функцыянаванне зямлянскай супольнасці Капыльскага княства – спадчыны князёў Амелькавічаў, якая ў XVII–XVIII стст. знаходзілася ў валоданні розных галін роду Радзівілаў. Акрэсліваецца першапачатковы склад зямлянскага (васнна-служылага) насельніцтва, вылучаюцца роды, якія трымалі землі і неслі службу на Капыльшчыне яшчэ ў другой палове XVI ст. Агаворваюцца і характарызуюцца шляхі папаўнення зямлянскай супольнасці, асобная ўвага звернута на выпадкі пераходу сялян на зямлянскія павіннасці, механізм іх замацавання ў шэрагах зямлян. Вызначаюцца роды, якія належалі да зямлянскай эліты – трымалі найбольшыя зямельныя надзелы, стала несці непасрэдную ваенную («казацкую») службу, уваходзілі ў афіцэрскі корпус капыльскай харугвы прыватных войскаў Радзівілаў.

Еўстрацьёў Алег Ігаравіч, магістр гістарычных навук, аспірант кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы.

«“Куроніка” ў Галоўным архіве старажытных актаў у Варшаве (Польшча)»

Артыкул уяўляе сабой другую частку з серыі публікацый па «куроніцы» ў шэрагу замежных архіваў. Ён змяшчае агляд дакументаў па гісторыі Курляндскага герцагства, якія захоўваюцца ў Галоўным архіве старажытных актаў у Варшаве (Польшча). Асаблівая ўвага надаецца разгляду матэрыялаў па гісторыі ўзаемаадносін паміж курляндскімі правіцелямі з дому Кетлераў

і каронай Рэчы Паспалітай, якая з'яўлялася сюэзэрнам герцагства, а таксама прадстаўнікамі шляхетных родаў Вялікага Княства Літоўскага. Артыкул змяшчае табліцу з прывядзеннем сінтур, апісання і храналагічных рамак разгледжаных гістарычных крыніц. У сувязі з гэтым ён можа дапамагчы ў правядзенні даследаванняў па гісторыі Курлянды і яе ўзаемаадносін з польска-літоўскай дзяржавай у 1569–1795 гг., а таксама па звязаных тэмах.

КАРОЛЬ МАРГАРЫТА МІХАЙЛАЎНА, аспірант кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Цяпер дадзена свабода ад Гасудара і кожны свабодную можа вызнаваць веру»: паўсядзённымя практыкі міжканфесійных канверсій пасля прыняцця Указа ад 17 красавіка 1905 г. (паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі)»

У артыкуле акрэсліваюцца і аналізуюцца змены ў рэлігійным жыцці насельніцтва Беларусі пасля прыняцця Указа «Аб умацаванні пачаткаў верацярпімасці» ад 17 красавіка 1905 г. Звяртаецца ўвага на рэакцыю як каталіцкага, так і праваслаўнага духавенства на прыняцце Указа, вылучаюцца і разглядаюцца асноўныя прычыны пераходу з праваслаўя ў каталіцызм, падрабязна разглядаецца ўспрыняцце Указа шараговымі вернікамі на побытавым узроўні – іх уяўленнях аб статусе асобных хрысціянскіх канфесій, разуменні межаў атрыманай свабоды веравызнання, матываванні ўласнай канфесійнай прыналежнасці, канфліктах унутры сельскіх грамад і асобных сямей па пытанні пераходу ў каталіцызм.

ЛАТУШКІН АНДРЭЙ МІКАЛАЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Рэцэнзія: Rolnik, D. Województwo mińskie i Jeleńscy w życiu publicznym Rzeczypospolitej w latach 1764–1795 w świetle ich korespondencji / D. Rolnik. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. – 324 s.

У рэцэнзіі разглядаецца база крыніц, структура даследавання, высновы, робіцца заключэнне аб высокім навуковым узроўні тэксту. На падставе актывых крыніц карэктуюцца прыведзеныя ў кнізе звесткі пра пратапластаў роду Яленскіх і іх этнічную прыналежнасць, пазначаны дадзеныя аб фрагментах прыватнага архіва роду Яленскіх ва ўстановах Польшчы і Літвы, а таксама аб іншых крыніцах па тэме. Робіцца выснова аб навуковай каштоўнасці кнігі, перш за ўсё, для вывучэння лакальнай гісторыі (Мазырь і яго рэгіён, Беларусь) і ролі рэгіянальных эліт ВКЛ у грамадска-палітычных працэсах у Рэчы Паспалітай у другой палове XVIII ст., а таксама аб яе практычнай значнасці ў справе ўдасканалення навукова-даведачнага апарату да фамільнага фонду Яленскіх у Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі (ф. 1636).

ЛАЎРЫК ЮРЫЙ МІКАЛАЕВІЧ, вядучы навуковы супрацоўнік
Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.

«Манускрыпты са слуцкімі правененцыямі ў калекцыі «Рукапісныя кнігі» Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь»

У артыкуле прапануецца кадэкалагічны аналіз рукапісных кніг XVI–XIX стст. са збораў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь з правененцыямі, якія сведчаць пра іх паходжанне з цэркваў манастыроў Слуцкага княства і Слуцкай архімандрыі. Кнігазнаўчае апісанне манускрыптаў папярэджана кароткім нарысам гісторыі выяўлення і вывучэння разглядаемых у публікацыі кніг.

ЛІСЕЙЧЫКАЎ ДЗЯНІС ВАСІЛЬЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук,
намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Звон з Каложы і падсвечнікі з Караляўца: візіты ўніяцкіх цэркваў Гродзенскай прапапіі 1696 г.»

У артыкуле разглядаецца арганізацыя і правядзенне генеральных візітацый уніяцкіх цэркваў у XVII ст. у самай заходняй частцы Кіеўска-Віленскай епархіі – на тэрыторыі Гродзенскай прапапіі. Пратаколы візітацый адлюстроўваюць культурныя і эканамічныя сувязі цэркваў Гродзеншчыны з іншымі рэгіёнамі – Віленшчынай, Падляшшам і Прусіяй. Разглядаючы візіты як падарожныя дзённікі з дакладнай даціроўкай кожнага дакумента, зроблена рэканструкцыя лагістыкі і хуткасці перамяшчэння візітатараў. Паказаны механізм збору падатку на карысць епіскапа. У якасці дадатку публікуюцца поўны тэкст візітаў цэркваў Гродзенскай прапапіі 1696 г.

ЛУКАШЭВІЧ АНДРЭЙ МІХАЙЛАВІЧ, доктар гістарычных навук,
прафесар кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Падрыхтоўка і здзяйсненне аперацыі па стратэгічным збліжэнні Заходніх армій у лютым – чэрвені 1812 г. (паводле матэрыялаў Расійскага дзяржаўнага ваенна-гістарычнага архіва)»

У артыкуле аналізуецца праблема стратэгічнага разгортвання расійскіх войскаў у беларускіх губернях напярэдадні вайны 1812 г. Раскрыты падрыхтоўка і здзяйсненне аперацыі па збліжэнні расійскіх Заходніх армій, праведзенай у тры этапы (люты – сакавік, май і чэрвень). Аўтар прыходзіць да высновы, што перадыслакацыя войскаў 2-й Заходняй арміі ў Гродзенскую губерню праводзілася ў сціслыя тэрміны, на спешна падрыхтаваныя месцы 6-га корпуса і пад прыкрыццём казачых войскаў. Адзначаецца, што збліжэнне армій, здзейсненае ў лютым – чэрвені 1812 г., дазволіла значна скараціць разрыў, які існаваў паміж імі. Гэта падрыхтавала падставу для будучага аб'яднання армій.

МАТВЕЙЧЫК ДЗМІТРЫЙ ЧАСЛАВАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Лісты ссыльных удзельнікаў паўстання 1863–1864 гг. у зборах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі»

У артыкуле прыводзяцца звесткі пра вядзенне карэспандэнцыі ссыльнымі ўдзельнікамі паўстання 1863–1864 гг. са сваімі сваякамі і блізкімі на радзіме, прыводзяцца некаторыя колькасныя даныя пра ступень інтэнсіўнасці гэтага працэсу, абазначаюцца яго своеасаблівасці, вызначаюцца шляхі перадачы карэспандэнцыі. Публікуюцца тэксты пяці лістоў (у арыгінале і перакладзе на беларускую мову), выяўленых у зборах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, паказваюцца прычыны недаходу кожнага з іх да свайго адрасата, раскрываецца іх інфармацыйны патэнцыял як гістарычнай крыніцы. Таксама публікуюцца два выяўленыя фотаздымкі, якія перасылаліся разам з лістамі і былі канфіскаваны расійскімі чыноўнікамі.

МАЦУК Андрэй Уладзіміравіч, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Беларусі Сярэдніх вякоў і пачатку Новага часу Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Браслаўскія соймакі ў другой палове 1730-х – 1740-я гг.»

На падставе разнастайных матэрыялаў з архіваў і бібліятэк Літвы і Польшчы, а таксама навуковай і даведчнай літаратуры ў артыкуле разглядаецца палітычнае супрацьстаянне магнацкіх групавак на браслаўскіх павятовых соймаках у другой палове 1730-х – 1740-я гг. Актualізуецца выкарыстанне наратыўных і судовых крыніц у пытанні высвятлення ходу і абставін правядзення павятовых соймакаў, а таксама запаўнення інфармацыйных лакун, звязаных з незахаванасцю актавых кніг гродскіх і земскіх судаў.

РАДЗЮК АЛЯКСАНДР РЫГОРАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, загадчык кафедры беларускай і замежных моў Гродзенскага дзяржаўнага аграрнага ўніверсітэта.

«Выпрабаванне радзімай: рэадаптацыя ўдзельнікаў паўстання 1863–1864 гг. пасля вяртання са ссылкі»

Артыкул прысвечаны даследаванню праблемы вяртання былых палітычных ссыльных, якія былі высланы з краю па абвінавачанні ў датычнасці да паўстання 1863–1864 гг. На падставе аналізу шырокай крыніцознаўчай і заканадаўчай базы аўтар даследуе найбольш важныя этапы гэтага працэсу. Асноўная ўвага нададзена выяўленню спосабаў рэінтэграцыі былых паўстанцаў у лакальную супольнасць, а таксама выжывання ў змененай сацыяльна-эканамічнай і палітычнай сітуацыі.

Рындзін Сяргей Мікалаевіч, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Працоўныя фарміраванні з ваеннапалонных на тэрыторыі беларускіх губерняў у гады Першай сусветнай вайны»

У артыкуле разглядаюцца ўмовы знаходжання замежных ваеннапалонных на тэрыторыі беларускіх губерняў у гады Першай сусветнай вайны. Асвятляецца транспартаванне ваеннапалонных праз беларускія губерні ў месцы іх сталага знаходжання ва ўнутраных ваенных акругах Расійскай імперыі. Вывучаецца стварэнне працоўных рот, дружин, батальёнаў з ваеннапалонных і выкарыстанне іх працы на фронце і ў эканоміцы прыфрантавых губерняў. У артыкуле выкарыстоўваюцца матэрыялы фондаў Нацыянальных гістарычных архіваў Беларусі ў Мінску і Гродне, а таксама Расійскага дзяржаўнага ваенна-гістарычнага архіва (г. Масква).

Слж Наталля Уладзіміраўна, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры сацыяльных і мовазнаўчых дысцыплін гродзенскага філіяла прыватнай установы адукацыі «БПП-Інстытут правазнаўства».

«Маёнтак Дзярэчын на падставе інвентара 1663 г.»

Даследаванне прысвечана маёнтку Дзярэчын на падставе інвентара 1663 г., які захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі. Дакумент утрымлівае інфармацыю пра населеныя пункты, якія ўваходзілі ў склад маёнтка, падданных, іх падаткі. Крыніца выразна паказвае змену сітуацыі ва ўладанні А. Палубінскага ў выніку вайны 1654–1667 гг. Яна адбілася не толькі на складзе насельніцтва, але і на падатках.

Снапкоўскі Юрый Мікалаевіч, намеснік загадчыка аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

Рэцэнзія: Смольянінов, М. М. Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг. / М. М. Смольянінов. – Минск : Беларуская навука, 2014. – 317, [34] с.: ил.; Смольянінов, М. М. Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг. / М. М. Смольянінов. – 2-е изд., доп. – Минск : Беларуская навука, 2018. – 493 с., [16] л. ил.

Рэцэнзуюцца першае (2014) і другое (2018) выданні манаграфіі беларускага гісторыка М. М. Смольянінава «Беларусь у Першай сусветнай вайне 1914–1918 гг.». Прадстаўлена іх параўнальная характарыстыка. Адзначаны новыя для айчынай гістарыяграфіі накірункі вывучэння Першай сусветнай вайны. Разгледжаны слабыя бакі кнігі.

Сыцько Кірыл Валер’евіч, аспірант аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, малодшы навуковы супрацоўнік Цэнтральнага навуковага архіва Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Рэгістрацыйна-ўліковыя дакументы рымска-каталіцкіх парафій Беларусі як гістарычная крыніца»

У дадзеным артыкуле разглядаецца адзін з найбольш масавых відаў гістарычных крыніц, створаных парафіяльнымі ўстановамі Рымска-каталіцкага касцёла ў Беларусі, – дакументы рэгістрацыі і ўліку кліру, манахаў, служак і парафіян. Дадзеныя матэрыялы ўтрымліваюць статыстычны набор інфармацыі, аднак ахопліваюць вялікую колькасць праблем, якія тычацца жыцця парафіяльных цэнтраў, – улік жывых і памерлых святароў, міністрантаў, міран; улік абетаў; міжканфесійных пераходаў; ахвяраванняў на карысць касцёла; выпісаных рэлігійных часопісаў і г. д. Згаданыя гістарычныя крыніцы дапаўняюць адна адну і могуць выкарыстоўвацца выключна комплексна.

Урублеўскі Вадзім Валер’евіч, кандыдат гістарычных навук, галоўны архівіст – загадчык сектара рэдакцыйна-выдавецкай работы аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Парушэнне нормаў сэксуальных узаемаадносін у Мінскай губерні ў канцы XIX – пачатку XX ст. (паводле матэрыялаў фонду «Мінскі акружны суд»)»

На падставе дакументаў з фонду НГАБ «Мінскі акружны суд» даследуецца працэс разгляду вышэйшай губернскай судовай інстытуцыяй і надання прававой ацэнкі правапарушэнняў у сферы палавых узаемадчынненняў насельніцтва Мінскай губерні за акрэслены прамежак часу. Да іх ліку адносяцца: сужыцці, пралюбадзействы, кровазмяшэнні, згвалтаванні. Адзначаецца ўплыў праблематыкі на магчымасць асвятлення з’яў прыватнага штодзённага жыцця, якія выклікалі адыход ад мадэляў, замацаваных дзяржавай і правам.

Флікоп-Світа Галіна Аляксандраўна, кандыдат мастацтвазнаўства, навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Ікананісцы-святары і ікананісцы-царкоўнаслужыцелі ў культуры Беларусі другой паловы XVII – сярэдзіны XIX ст.»

У цэнтры ўвагі аўтара знаходзяцца невядомыя дагэтуль ікананісцы XVII–XIX стст., якія належалі да ліку свяшчэнна- і царкоўнаслужыцеляў. Асвятляецца дзейнасць васьмі майстроў, сярод якіх: манах-базыльянін Ераміій Старушак, настаіцелі прыходскіх цэркваў (праваслаўных і ўніяцкіх) Пётр Сулкоўскі, Рыгор Стрыбульскі, Андрэй Зубчанка і Андрэй Дэйша, дзячкі Яфім Раўтовіч і Фёдар Дуброўскі, панамар Якаў Кранікоўскі.

ЧАРНЯЎСКИ ФЁДАР ВІКТАРАВІЧ, гісторык-генеалог.

«Жыцццяпіс і сямейна-роднасныя сувязі падсудка земскага Менскага ваяводства Крыштафа Служкі»

На падставе звестак з Літоўскай метрыкі, актавых кніг судовых устаноў Вялікага Княства Літоўскага і дадатковай літаратуры даследуюцца біяграфія, сямейна-роднасныя дачыненні, маёмаснае становішча Крыштафа Служкі (1560?–1617), падсудка земскага менскага ў 1600–1609 гг. На прыкладзе яго жыццядзейнасці асвятляюцца працэсы сацыяльна-эканамічнага і палітычнага жыцця Рэчы Паспалітай першай трэці XVII ст.

Резюме

АНТОНОВИЧ ЗИНАИДА ВАСИЛЬЕВНА, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«“Разбор документов” в архиве Могилевской римско-католической консистории (по материалам Национального исторического архива Беларуси)»

В статье на основании материалов архивного фонда 1781 «Могилевская римско-католическая консистория» рассматривается проблема отбора документов к уничтожению во второй половине XIX в. Автором затрагивается влияние подходов к нормативному регулированию уничтожения документов в архивах учреждений Российской империи на разработку соответствующих локальных инструктивных документов в консистории. На основании проекта, разработанного архиварием А. Непокойчицким и присутствием в 1860 г., хранению не подлежал ряд видов дел по личному составу духовенства, а также специальной (конфессиональной) документации, преимущественно по причине ее повторяемости и неостребованности текущим делопроизводством в справочных целях. Автором на основе архивной документации сам отбор документов к уничтожению рассматривается как фактор, способствовавший сохранности архива Могилевской консистории.

БЕРЕСТОВОЙ ГЛЕБ АНДРЕЕВИЧ, ведущий архивист отдела древних актов Национального исторического архива Беларуси, магистрант кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Из истории новгородских бояр второй половины XV – первой половины XVI в. (в контексте документов о боярском роде Беликовичей)»

На основе имущественной и судебной документации второй половины XV – первой половины XVI в. рассматривается частноправовая деятельность боярского рода Беликовичей, проживавшего на территории Новгородского повета Великого Княжества Литовского, и география владений рода. Автором подчеркивается потенциал исследования судебных дел XIX в., в которых в качестве доказательства отложились тематические документы указанного периода. Изучение перечисленных сведений в контексте материалов о других боярских родах позволяет прийти к ряду обобщений по социально-экономической истории Новгородского повета второй половины XV – первой половины XVI в. (например, о практиках клиентарных связей между местными боярами и управленческими элитами в первой половине XVI в.).

Волков Николай Александрович, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник отдела публикации документов Национального исторического архива Беларуси, старший научный сотрудник Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Каменный скарбец на Верхнем замке в Слуцке»

Одним из наиболее важных строений Верхнего замка в Слуцке в XVII – начале XIX в. являлся каменный скарбец. Согласно письменным и иконографическим источникам, это была значительная по площади одноэтажная постройка, которая в указанный период использовалась для хранения вещей. Однако особенности архитектуры строения указывают на то, что оно было возведено в XV–XVI вв. и первоначально проектировалось как многоярусная постройка, которая совмещала жилые и оборонительные функции. Случай слуцкого скарбца свидетельствует о возможности изучения феномена позднесредневекового резиденционного строительства на землях Великого Княжества Литовского с опорой на широкий комплекс письменных и иконографических источников позднейшего времени.

Врублевский Вадим Валерьевич, кандидат исторических наук, главный архивист – заведующий сектором редакционно-издательской работы отдела публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Нарушение норм сексуальных взаимоотношений в Минской губернии в конце XIX – начале XX в. (по материалам фонда «Минский окружной суд»)»

На основании документов из фонда НИАБ «Минский окружной суд» автором исследуется процесс рассмотрения высшей губернской судебной инстанцией и придания правовой оценки правонарушений в сфере половых взаимоотношений населения определенной губернии за указанный промежуток времени. К их числу относятся: сожительства, прелюбодеяния, кровосмешения, изнасилования. Отмечается влияние проблематики на возможность освещения явлений приватной повседневной жизни, которые вызывали отхождение от моделей, закрепленных государством и правом.

Глинский Евгений Станиславович, ведущий научный сотрудник отдела публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Земляное сообщество Копыльского княжества в XVII–XVIII вв.»

В статье анализируется функционирование землянского сообщества Копыльского княжества – наследства князей Олельковичей, в XVII–XVIII вв. находившегося во владении разных ветвей рода Радзивиллов. Очерчивается первоначальный состав землянского (военно-служилого) населения, выделяются роды, державшие земли и несшие службу на Копыльщине еще во второй половине XVI в. Оговариваются и характеризуются пути пополне-

ния землянского сообщества, особое внимание обращено на случаи перехода крестьян на землянские повинности, механизм их закрепления в рядах землян. Определяются роды, принадлежавшие к землянской элите – державшие наибольшие земельные наделы, постоянно несшие непосредственную военную («казацкую») службу, входившие в офицерский корпус копальской хоругви частных войск Радзивиллов.

ЕВСТРАТЬЕВ ОЛЕГ ИГОРЕВИЧ, магистр исторических наук, аспирант кафедры историко-культурного наследия Беларуси Республиканского института высшей школы.

«“Куроника” в Главном архиве древних актов в Варшаве (Польша)»

Статья представляет собой вторую часть из серии публикаций по «куронике» в ряде зарубежных архивов. Она содержит обзор документов по истории Курляндского герцогства, хранящихся в Главном архиве древних актов в Варшаве (Польша). Особое внимание уделяется рассмотрению материалов по истории взаимоотношений между курляндскими правителями из дома Кеттлеров и короной Речи Посполитой, являвшейся сюзереном герцогства, а также представителями знатных родов Великого Княжества Литовского. Статья содержит таблицу с приведением сигнатур, описания и хронологических рамок рассматриваемых исторических источников. В этой связи она может служить подспорьем в проведении исследований по истории Курляндии и ее взаимоотношений с польско-литовским государством в 1569–1795 гг., а также по связанным темам.

КОРОЛЬ МАРГАРИТА МИХАЙЛОВНА, аспирант кафедры истории Беларуси нового и новейшего времени Белорусского государственного университета.

«“Ныне дана свобода от Государя и каждый свободную может исповедовать веру”»: повседневные практики межконфессиональных конверсий после принятия Указа от 17 апреля 1905 г. (по материалам Национального исторического архива Беларуси)»

В статье определяются и анализируются изменения в религиозной жизни населения Беларуси после принятия Указа «Об укреплении начал веротерпимости» от 17 апреля 1905 г. Обращается внимание на реакцию как католического, так и православного духовенства на принятие Указа, выделяются и рассматриваются основные причины перехода из православия в католицизм, подробно рассматривается восприятие Указа рядовыми верующими на бытовом уровне – их представления о статусе отдельных христианских конфессий, понимание границ полученной свободы вероисповедания, мотивирование собственной конфессиональной принадлежности, конфликты внутри сельских общин и отдельных семей по вопросу перехода в католицизм.

Латушкин Андрей Николаевич, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

Рецензия: Rolnik, D. Województwo mińskie i Jeleńscy w życiu publicznym Rzeczypospolitej w latach 1764–1795 w świetle ich korespondencji / D. Rolnik. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. – 324 s.

В рецензии рассматривается база источников, структура исследования, выводы, делается заключение о высоком научном уровне текста. На основании актовых источников корректируются приведенные в книге сведения о протопластах рода Еленских и их этнической принадлежности, отмечены данные о фрагментах частного архива рода Еленских в учреждениях Польши и Литвы, а также о других источниках по теме. Делается вывод о научной ценности книги, прежде всего, для изучения локальной истории (Мозырь и его регион, Беларусь) и роли региональных элит ВКЛ в общественно-политических процессах в Речи Посполитой во второй половине XVIII в., а также о ее практической значимости в деле усовершенствования научно-справочного аппарата к фамильному фонду Еленских в Национальном историческом архиве Беларуси (ф. 1636).

Лаврик Юрий Николаевич, ведущий научный сотрудник Национального исторического музея Республики Беларусь.

«Манускрипты со слуцкими провененциями в коллекции “Рукописные книги” Национального исторического музея Республики Беларусь»

В статье предлагается кодикологический анализ рукописных книг XVI–XIX вв. из собрания Национального исторического музея Республики Беларусь, которые имеют провененции, свидетельствующие о их поступлении из церквей и монастырей Слуцкого княжества и Слуцкой архимандрии. Книговедческое описание манускриптов предваряет короткий очерк истории выявления и изучения рассматриваемых в публикации книг.

Лисейчиков Денис Васильевич, кандидат исторических наук, заместитель директора Национального исторического архива Беларуси.

«Колокол с Коложи и подсвечники из Королевца: визиты униатских церквей Гродненской протопопии 1696 г.»

В статье рассматривается организация и проведение генеральных визитаций униатских церквей в XVII в. в самой западной части Киевско-Виленской епархии – на территории Гродненской протопопии. Протоколы визитаций отражают культурные и экономические связи церковью Гродненщины с другими регионами – Виленщиной, Подляшьем и Пруссией. Рассматривая визиты как путевые дневники с точной датировкой каждого документа, сделана реконструкция логистики и скорости передвижения визитаторов.

Показан механизм сбора налога в пользу епископа. В качестве приложения публикуется полный текст визит церквей Гродненской протопопии 1696 г.

ЛУКАШЕВИЧ АНДРЕЙ МИХАЙЛОВИЧ, доктор исторических наук, профессор кафедры истории Беларуси нового и новейшего времени Белорусского государственного университета.

«Подготовка и осуществление операции по стратегическому сближению Западных армий в феврале – июне 1812 г. (по материалам Российского государственного военно-исторического архива)»

В статье анализируется проблема стратегического развертывания российских войск в белорусских губерниях накануне войны 1812 г. Раскрыты подготовка и осуществление операции по сближению российских Западных армий, проведенной в три этапа (февраль – март, май и июнь). Автор приходит к выводу, что передислокация войск 2-й Западной армии в Гродненскую губернию проводилась в сжатые сроки, на спешно подготовленные места 6-го корпуса и под прикрытием казачьих войск. Отмечается, что сближение армий, осуществленное в феврале – июне 1812 г., позволило значительно сократить существовавший между ними разрыв. Это подготовило основу для будущего объединения армий.

МАТВЕЙЧИК ДМИТРИЙ ЧЕСЛАВОВИЧ, кандидат исторических наук, заведующий отделом публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Письма ссыльных участников восстания 1863–1864 гг. в собраниях Национального исторического архива Беларуси»

В статье приводятся сведения о ведении корреспонденции ссыльными участниками восстания 1863–1864 гг. со своими родственниками и близкими на родине, приводятся некоторые количественные данные о степени интенсивности этого процесса, обозначается его своеобразие, определяются пути передачи корреспонденции. Публикуются тексты пяти писем, выявленных в собраниях Национального исторического архива Беларуси, показываются причины недохода каждого из них до своего адресата, раскрывается их информационный потенциал как исторического источника. Также публикуются два выявленных фотоснимка, которые пересылались вместе с письмами и были конфискованы российскими чиновниками.

МАЦУК АНДРЕЙ ВЛАДИМИРОВИЧ, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник отдела истории Беларуси Средних веков и начала Нового времени Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Браславские сойки во второй половине 1730-х – 1740-х гг.»

На основании разнообразных материалов из архивов и библиотек Литвы и Польши, а также научной и справочной литературы в статье рассматривается политическое противостояние магнатских группировок на браславских поветовых соймиках во второй половине 1730-х – 1740-х гг. Актуализируется использование нарративных и судебных источников в вопросе освещения хода и обстоятельств проведения поветовых соймиков, а также заполнения информационных лакун, связанных с несохранностью актовых книг городских и земских судов.

Радюк Александр Григорьевич, кандидат исторических наук, доцент, заведующий кафедрой белорусского и иностранных языков Гродненского государственного аграрного университета.

«Испытание родиной: реадоптация участников восстания 1863–1864 гг. после возвращения из ссылки»

Статья посвящена изучению проблемы возвращения бывших политических ссыльных, которые были высланы из края по обвинению в причастности к восстанию 1863–1864 гг. На основе анализа широкой источниковедческой и законодательной базы автор исследует наиболее важные этапы этого процесса. Основное внимание уделено выявлению способов их реинтеграции в локальную общность, а также их выживания в измененной социально-экономической и политической ситуации.

Рындин Сергей Николаевич, ведущий научный сотрудник отдела публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Рабочие формирования из военнопленных на территории белорусских губерний в годы Первой мировой войны»

В статье рассматриваются условия пребывания иностранных военнопленных на территории белорусских губерний в годы Первой мировой войны. Освещается транспортировка военнопленных через белорусские губернии в места их постоянного содержания во внутренних военных округах Российской империи. Изучается создание рабочих рот, дружин, батальонов из военнопленных и применение их труда на фронте и в экономике прифронтовых губерний. В статье используются материалы фондов Национальных исторических архивов Беларуси в Минске и Гродно, а также Российского государственного военно-исторического архива (г. Москва).

Слиж Наталья Владимировна, кандидат исторических наук, доцент кафедры социальных и языковедческих дисциплин гродненского филиала частного учреждения образования «БИП-Институт правоведения».

«Имение Деречин на основании инвентаря 1663 г.»

Исследование посвящено имени Деречин на основании инвентаря 1663 г., который хранится в Национальном историческом архиве Беларуси. Документ содержит информацию о населенных пунктах, которые входили в состав имения, подданных, их повинностях. Источник четко показывает изменение ситуации во владении А. Полубинского в результате войны 1654–1667 гг. Она отразилась не только на составе населения, но и на налогах.

Снапковский Юрий Николаевич, заместитель заведующего отделом публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

Рецензия: Смольянинов, М. М. Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг. / М. М. Смольянинов. – Минск : Беларуская навука, 2014. – 317, [34] с. : ил.; Смольянинов, М. М. Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг. / М. М. Смольянинов. – 2-е изд., доп. – Минск : Беларуская навука, 2018. – 493 с., [16] л. ил.

Рецензируются первое (2014) и второе (2018) издания монографии белорусского историка М. М. Смольянинова «Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг.». Представлена их сравнительная характеристика. Отмечены новые для отечественной историографии направления изучения Первой мировой войны. Рассмотрены слабые стороны книги.

Сытько Кирилл Валерьевич, аспирант отдела источниковедения и археографии Института истории Национальной академии наук Беларуси, младший научный сотрудник Центрального научного архива Национальной академии наук Беларуси.

«Регистрационно-учетные документы римско-католических парафий Беларуси как исторический источник»

В данной статье рассматривается один из наиболее массовых видов исторических источников, созданных парафиальными учреждениями Римско-католического костела в Беларуси – документы регистрации и учета клира, монахов, служек и мирян. Данные материалы содержат статистический набор информации, однако охватывают большое количество проблем, касающихся жизни парафиальных центров, – учета живых и мертвых священнослужителей, министрантов, мирян; учета обетов; межконфессиональных переходов; пожертвований в пользу костела; выписанных религиозных журналов и т. д. Данные исторические источники дополняют друг друга и могут использоваться исключительно комплексно.

Фликоп-Свито Галина Александровна, кандидат искусствоведения, научный сотрудник Центра исследований белорусской культуры, языка и литературы Национальной академии наук Беларуси.

«Иконописцы-священники и иконописцы-церковнослужители в культуре Беларуси второй половины XVII – середины XIX в.»

В центре внимания данной статьи находятся неизвестные до сих пор иконописцы XVII–XIX вв., которые принадлежали к числу священно- и церковнослужителей. Освещается деятельность восьми мастеров, в числе которых: монах-базиллианин Иеремий Старушек, настоятели приходских церквей (православных и униатских) Петр Сулковский, Григорий Стрибульский, Андрей Зубченко и Андрей Дэйша, дьячки Ефим Ревтович и Федор Дубровский, пономарь Яков Крониковский.

Чернявский Федор Викторович, историк-генеалог.

«Жизнеописание и семейно-родственные связи подсудка земского Менского воеводства Криштофа Служки»

На основании сведений из Литовской метрики, актовых книг судебных учреждений Великого Княжества Литовского и дополнительной литературы исследуются биография, семейно-родственные отношения, имущественное положение Криштофа Служки (1560?–1617), подсудка земского менского в 1600–1609 гг. На примере его жизнедеятельности освещаются процессы социально-экономической и политической жизни Речи Посполитой первой трети XVII в.

Summary

ANTANOVICH ZINAIDA VASILIYEUNA, PhD in History, Associate Professor, Department of Source Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

«“Analysis of documents” in the archives of the Mahilioŭ Roman Catholic Consistory (based on the materials of the National Historical Archives of Belarus)»

Based on the material from archival fond 1781 «Mahilioŭ Roman Catholic Consistory», the article looks at the problem of selecting documents for destruction in the second half of the nineteenth century. It examines the influence of approaches to the legal regulations for the destruction of documents in the archives of the institutions of the Russian Empire on the development of appropriate local instructions in the Consistory. On the basis of the project developed by the archivist A. Nepakaychycki and the Assembly of Consistory of 1860, there were some types of the items concerning the personnel of the clergy as well as some special (confessional) documentation which were not to be kept due to their repetition or uselessness in the contemporary document circulation for reference purposes. On the basis of archival documentation, the article considers the selection of documents for destruction as a factor which helped to preserve the archives of the Mahilioŭ Consistory.

BIERASTAVY HLIB ANDREIEVICH, Leading Archivist, Department of Ancient Records, National Historical Archives of Belarus; MA student, Department of Sources Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

«Some notices on the Navahrudak nobility (bajary) in the late fifteenth and early sixteenth centuries (in the light of the documents of the Bielikavich family)»

On the basis of judicial and private documentation of the late fifteenth and early sixteenth centuries, the article aims to examine private activities and location of the domains of the Bielikavich (Bielikovič) family who resided on the territory of the Navahrudak County (powiat) of the Grand Duchy of Lithuania. It emphasises the potential of researching court cases of the nineteenth century in which some thematic documents of the indicated period were used as evidence. The examination of the data in the context of the materials on other noble families leads to some conclusions regarding the social and economic history of the Navahrudak county in the late fifteenth – early sixteenth centuries (e.g., examples of networks between the Navahrudak nobility and the local elites in the first half of the sixteenth century).

CHARNIAUSKI FIODAR VIKTARAVICH, historian-genealogist.

«The life and family ties of Kryshtof Slushka, the Minsk county clerk»

On the basis of the Lithuanian Metrika, record books of the court institutions of the Grand Duchy of Lithuania and some additional literature, the article examines the biography, family ties and the state of property of Kryshtof Slushka (1560?–1617), the Minsk county clerk in 1600–1609. In the light of his life the article seeks to explore the socio-economic and political life of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the first third of the seventeenth century.

FLIKOP-SVITA HALINA ALIAKSANDRAUNA, PhD in Art, Researcher at the Center for Belarusian Culture, Language and Literature Studies, National Academy of Sciences of Belarus.

«Icon-painters-priests and icon-painters-clerics in the culture of Belarus of the second half of XVII – mid- XIX centuries»

The article focuses on unknown icon painters of the XVII – XIX centuries, who belonged to the clergy. It explores the activities of eight artists, among whom there was the Basilian monk Yeramiya Starushak, the rectors of parish churches (Orthodox and Uniate) Piotr Sulkouski, Ryhor Strybulski, Andrey Zubchanka and Andrey Deysha, the deacons Yafim Rautovich and Fiodar Dubrouski, the sexton Yacub Kranikouski.

HLINSKI YAUHEN STANISLAVAVICH, Leading Researcher, Department of Documents Publication, National Historical Archives of Belarus.

«The Ziemianie Community of the Duchy of Kapyl in the seventeenth and eighteenth centuries»

The article examines the functioning of the community of ziemianie in the Kapyl Duchy – inheritance of the Dukes Alelkoviechies, possessed by different lines of the Radziwills in the seventeenth and eighteenth centuries. It delineates the primary composition of ziemian (military serving) population and brings forward the families that owned lands and were in military service in the Kapyl region as early as the second half of the sixteenth century. The article brings to the fore the peculiarities of the ways of expansion of the ziemianie community with the focus on the cases of the shifting of the peasants to ziemian services and the mechanism of their integration into ziemianie. The study defines the families that belonged to the ziemianie elite – those who possessed the largest land property and permanently served as “Cossaks”, being part of the officer unit of the Kapyl regiment of the private military forces of the Radziwills.

KAROL MARHARYTA MIKHAYLAUNA, PhD student, Department of Modern and Contemporary History of Belarus, Faculty of History, Belarusian State University.

«“Now there is freedom from the Master and everyone can freely worship his faith.” everyday practices of inter-confessional conversions

after the issue of the Decree of 17 April 1905 (on the basis of the material of the National Historical Archives of Belarus)»

The article examines the changes in religious life of the population of Belarus after the release of the Decree regarding the development of religious toleration, issued on 17 April 1905. It explores the reaction to the issue of the legislation from the sides of both the Catholic and Orthodox clergy, the main reasons for conversions from Orthodox Christianity to Catholicism, and studies in detail the attitudes of parishioners at the local level – their perception of the status of separate Christian confessions, understanding of the borders of confessional affiliations, conflicts within communities and some families in relation to Catholic conversion.

LATUSHKIN ANDREI MIKALAYEVICH, PhD in History, Associate Professor, Department of Source Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

Review: Rolnik, D. Województwo mińskie i Jeleńscy w życiu publicznym Rzeczypospolitej w latach 1764–1795 w świetle ich korespondencji / D. Rolnik. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. – 324 s.

The review considers the source base, the structure of the research and makes some conclusions about a scholarly level of the text. Based on the court records, the review points to some corrections on some data on the protoplasts of the Yelenski family and their ethnicity and provides information on the fragments of the private archive of the Yelenski family in the archival repositories of Poland and Lithuania, as well as other sources on the topic. It draws attention to the scholarly value of the book, first of all, for studying local history (Mazyr and its region, Belarus) and the role of the regional elites of the GDL in socio-political processes in the Polish-Lithuanian Commonwealth during the second half of the 18th century, as well as its practical significance in the improvement of the finding aids to the family fond of the Yelenski family in the National Historical Archives of Belarus (Fond 1636).

LAURYK JURY MIKALAYEVICH, Leading Researcher, National Historical Museum of Republic of Belarus.

«Manuscripts with Sluck Provenance Marks in the Manuscript Collection of the National Historical Museum of the Republic of Belarus»

The article provides codicological descriptions of the sixteenth–nineteenth-century manuscripts from the National Historical Museum of Republic of Belarus's Manuscript Collection, which bear provenance marks of churches and monasteries from the area of the former Sluck Duchy as well as of the Sluck Orthodox Abbey. The article also contains a short historical overview on the history of discovery and examination of secondary literature on the topic.

LISEICHYKAU DZIANIS VASILYEVICH, PhD in History, Deputy Director,
National Historical Archives of Belarus.

«The Bell from Kaloža and Candlesticks from Königsberg: Visitations of the Uniate churches of the Hrodna Protopy of 1696»

The article explores the organization and procedures of general visitations of the Uniate churches in the western part of the Kievan-Vilnius eparchy – within the territory of the Hrodna Protopy. The protocols of the visitations reveals the cultural and economic links established between the churches of the Hrodna region with other regions – that of Vilnius, Podlachi and Prussia. Approaching the visitations as travel diaries and determining the exact dating of each document, the article aims to reconstruct the logistics and the speed of the movement of visitors. It also underscores the mechanism of tax collection in favor of the bishop. As an example, a full text of the visitation of the churches of the Hrodna Protopy in 1696 is added as an appendix.

LUKASHEVICH ANDREI MIKHAILOVICH, PhD in History, Professor,
Department of Modern and Contemporary History of Belarus, Faculty of
History, Belarusian State University.

«Preparation and implementation of the operation for the strategic convergence of the Western armies in February–June 1812 (based on the material of the Russian State Military Historical Archive)»

The article examines the problem of the strategic deployment of the Russian troops in the Belarusian provinces on the eve of the War of 1812. The article describes the preparation and implementation of the operation for the convergence of the Russian Western armies. It consisted of three stages (February–March, May, and June). The article reveals that the redeployment of the troops of the 2nd Western Army to the Grodno province was carried out in a short period of time to the hastily prepared places of the 6th Corps and under the cover of the Cossack troops. The article notes that the convergence of the armies, being conducted in February–June 1812, made it possible to significantly shorten the gap that existed between them. This provided the basis for the future unification of the armies.

MACUK ANDREI ULADZIMIRAVICH, PhD in History, Senior Researcher,
Department of the Medieval and Early Modern History of Belarus, Institute
of History, National Academy of Sciences of Belarus.

«Braslaŭ Sejmiks in the second half of the 30's and 40's of the 18th century»

On the basis of various material from the archives and libraries of Lithuania and Poland as well as scholarly and reference literature the article examines political confrontation between the groups of magnates at the Braslaŭ powiat sejmiks in the second half of the 1730s and 1740s. It analyses the usage of narrative and juridical sources while describing the process and circumstances of holding powiat

sejmiks as well as filling in the gaps caused by the absence of the court records of the castle and county courts

MATVEICHYK DZMITRYI CHASLAVAVICH, PhD in History, Head of the Department of Documents Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Letters of the exiled participants of the Uprising of 1863-1864 in the collections of the National Historical Archives of Belarus»

The article provides information on the correspondence exchange between the exiled participants of the Uprising of 1863-1864 and their relatives at home, quantitative data on the level of intensity of this process, points to its peculiar character and defines the ways through which correspondence exchange was possible. Five letters discovered in the collections of the National Historical Archives of Belarus are published. The article reveals the reasons of why each of them did not reach the destination and points to their informative potential as a historical source. It also contains two photographs found in the collections, which were sent together with the letters and were confiscated by the Russian authorities.

RADZIUK ALIAKSANDR RYHORAVICH, PhD in History, Associated Professor, Head of of the Department of Belarusian and Foreign Languages, Hrodna State Agrarian University.

«Tested by Homeland: re-adaptation of the 1863-1864 Uprising participants after their return from exile»

The article discusses the problem of returning home from exile of the former participants of the Uprising of 1863-1864. On the basis of a large range of archival sources it examines the most important stages of this process. It also reveals the most common ways of their reintegration into the local society as well as their precarious existence in new social and economic circumstances.

RYNDZIN SIARHEY MIKALAEVICH, Leading Researcher, Department of Documents Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Working Units of prisoners of war within the territory of the Belarusian governorates during the World War I»

The article focuses on the conditions of residence of foreign prisoners of war within the territory of the Belarusian governorates during the World War I. It casts light on the transportation of prisoners of war through the Belarusian governorates into the locations of their permanent residence within the military districts of the Russian Empire. The article examines the creation of working units, squads and corps from prisoners of war and using their labour at the front line and in the economy of the governorates close to the front line. The article is based on the material of the fonds of the National Historical Archives of Belarus as well as of the Russian State Military Historical Archives (Moscow).

SLIZH NATALLIA ULADZIMIRAUNA, PhD in History, Associate Professor, Department of Social and Linguistic Studies, Hrodna Branch of the private educational establishment «BIP - Institute of Law».

«The estate of Dziarečyn on the basis of the inventory of 1663»

The article explores the estate of Dziarečyn on the basis of the inventory of 1663 kept at the National Historical Archives of Belarus. The document contains information about its settlements, which were part of the estate, peasants and their duties. It clearly demonstrates how the war of 1654-1667 changed the situation in the estate that belonged to A. Palubinski and the impact it made on both its population and taxes.

SNAPKOUSKI YURY MIKALAYEVICH, Deputy Head of the Department of Documents Publication, National Historical Archives of Belarus.

Review: Smolianinov, M. M. Belarus v Pervoi mirovoi voine 1914–1918 gg. / M. M. Smolianinov. – Minsk : Belaruskaja navuka, 2014. – 317, [34] s.: il.; Smolianinov, M. M. Belarus v Pervoi mirovoi voine 1914–1918 gg. / M. M. Smolianinov. – 2-je izd., dop. – Minsk : Belaruskaja navuka, 2018. – 493 s., [16] s.: il.

The article is a review of the first (2014) and second (2018) editions of the monograph of the Belarusian historian M.M. Smolyaninov «Belarus in the First World War 1914–1918». It provides their comparative analysis and indicates new agendas for conducting research in the history of the World War I in Belarusian historiography.

SYTSKO KIRYL VALERYEVICH, PhD student, Department of Source Studies and Archeography, Institute of History, National Academy of Sciences of Belarus; Junior Researcher, Central Scientific Archive, National Academy of Sciences of Belarus.

«Registration documents of the Roman Catholic parishes of Belarus as a historical source»

The article deals with one of the most massive types of historical sources created by the parish institution of the Roman Catholic Church in Belarus – the registration documents of the clergy, monks, servants and parishioners. This material contains a statistical set of information, which at the same time covers a large number of problems related to the life of parish centres – records of living and dead priests, ministers, laymen; numbers of vows; interfaith conversions; donations in favour of the church; ordered religious journals. These historical sources complement each other and can be used exclusively in a complex manner.

URUBLEUSKI VADZIM VALERYEVICH, PhD in History, Senior Archivist, Head of Editorial and publication Sector, Department of Documents Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Violation of the legislations related to sexual relations in the Minsk Governorate in the late nineteenth and early twentieth centuries (on the material from Fond “Minsk District Court”)»

On the basis of the documents from the fond of NHAB “Minsk District Court” the article examines the process of considering by the highest provincial judicial institution and ascribing to the legal norms the cases of violating in the sphere of sexual relations of the population of the particular governorate within the indicated period of time. Among them are cohabitation, adultery, incest and rape. The article reveals the extent of the impact of this problem on the possibility of exploring cases of private everyday life, which caused violations of the models, written into the legislation

VOLKAU MIKOLA ALIAKSANDRAVICH, PhD in History, Senior Researcher, Department of Documents Publication, National Historical Archives of Belarus; Senior Researcher, Institute of History, National Academy of Sciences of Belarus.

«Stone treasury house on the High Castle in Sluck»

One of the most important buildings of the High Castle in Sluck in the seventeenth and early eighteenth centuries was a stone treasury house. According to the manuscripts and iconography it was a significantly large one-store building which was used for keeping stuff. Nevertheless, the peculiarities of architecture points that it was erected in the fifteenth and sixteenth centuries and initially was planned as a multi-store building that served both living and defending functions. The case of the Sluck treasury house proves the possibility of researching a phenomenon of the Late Middle Ages residential building within the territories of the Grand Duchy of Lithuania using a wide range of manuscripts and iconographic sources of the later period.

YEUSTRATSYEU ALEH IHARAVICH, MA in History, PhD student, Department of Historical and Cultural Heritage of Belarus, National Institute for Higher Education.

«“Couronica” in the Central Archives of Historical Records in Warsaw (Poland)»

The article is the second part of a series of publications on the documents on the “Couronica” preserved in a number of foreign archives. It contains an overview of the sources on the history of the Duchy of Courland kept at the Central Archives of Historical Records in Warsaw (Poland). It pays particular attention to the examination of the material on the history of relations between the rulers of Courland from the House of Kettler and the Polish Crown, a suzerain of the Duchy, as well as representatives of the noble families of the Grand Duchy of Lithuania. The article includes a table with the signatures, descriptions and chronological frames of the historical sources under investigation. In this regard, it may serve as a basis for conducting research on the history of Courland and its relations with the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1569–1795 as well as on a number of related topics.

ПРАВИЛЫ ДЛЯ АЎТАРАЎ «АРХІВАРЫУСА»

1. «Архіварыус» публікуе навуковыя даследаванні ў галіне архівазнаўства, тэарэтычнай і практычнай археаграфіі, крыніцазнаўства і сумежных спецыяльных гістарычных дысцыплін, а таксама інфармацыйныя матэрыялы на апублікаваныя працы.
2. Рэдакцыйная калегія прымае да разгляду матэрыялы, якія адпавядаюць патрабаванням, што прад'яўляе Вышэйшая атэстацыйная камісія Рэспублікі Беларусь да навуковых артыкулаў.
3. Аўтары нясуць персанальную адказнасць за падачу ў рэдакцыю ўжо раней апублікаваных артыкулаў або артыкулаў, прынятых да друку іншымі выданнямі.
4. Аўтары разам з рукапісам навуковага артыкула падаюць выпіску з пратакола пасяджэння вучонай рады (савета), аддзела, кафедры з месца працы з рэкамендацыяй артыкула да друку. Дапускаецца замест выпіскі з пратакола падаць дзве рэцэнзіі доктараў альбо кандыдатаў навук, якія з'яўляюцца спецыялістамі ў той галіне ведаў, па якой зроблена даследаванне. Рэцэнзіі павінны ўтрымліваць рэкамендацыі артыкула да друку.
5. Для публікацый дакументальных крыніц, матэрыялаў інфармацыйнага характару, рэцэнзій рэкамендацыі да друку не патрабуюцца.
6. Друкаваная версія артыкула завяраецца подпісам аўтара з прастаўленнем даты і ўказаннем прозвішча, імя і імя па бацьку, месца працы, займаемай пасады, вучонай ступені, тэлефонаў для сувязі з рэдакцыяй. Разам з раздрукоўкай падаецца ідэнтычны электронны варыянт артыкула.
7. Артыкул забяспечваецца анатацыямі на беларускай (рэзюмэ), рускай і англійскай (summary) мовах памерам у 100–150 слоў.
8. Аб'ём навуковага артыкула – не менш за 14 тыс. і не больш за 25 тыс. знакаў, аб'ём публікацыі дакументальных крыніц – да 40 тыс. знакаў. Раздрукоўка выконваецца шрыфтам Times New Roman, кегль 14 пунктаў, праз 1,5 інтэрвала, палі верхняе і ніжняе па 2 см, левае 3 см, правае 1,5 см.
9. Артыкул афармляецца згодна з главой 5 Інструкцыі аб парадку афармлення кваліфікацыйнай навуковай працы (дысертацыі) на саісканне вучоных ступеняў кандыдата і доктара навук, аўтарэферата і публікацый па тэме дысертацыі, зацверджанай пастановай Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 28 лютага 2014 г. № 3.

У канцы артыкула размяшчаецца спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры. Афармленне бібліяграфічных пазіцый робіцца ў адпаведнасці з вышэйгаданай інструкцыяй ВАК. Напрыклад:

1. Глінскі, Я. С. Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / Я. С. Глінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – № 5. – С. 24–34.

2. Доўнар, А. Б. Сяляне-слугі Беларусі другой паловы XVI – сярэдзіны XVIII ст. / А. Б. Доўнар. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 193 с.

Спасылкі на пазіцыі ў спісе ўказваюцца непасрэдна ў тэксце публікацыі ў квадратных дужках . Напрыклад, [1, с. 25–26; 2, с. 117; 3, арк. 78].

Пры спасылцы на архіўную крыніцу абавязкова ўказваецца поўная назва справы, крайнія даты і колькасць аркушаў у ёй. Напрыклад:

3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 295. – Воп. 1. – Спр. 1527. – Справа аб руху паўстанцкіх груп па Барысаўскім павеце. 10.02.1863–04.06.1864. – 121 арк.

10. Тэрмін падачы артыкулаў – да 30 чэрвеня бягучага года. Пасля 30 чэрвеня матэрыялы могуць прымацца для публікацыі ў штогодніку ў наступным годзе.

11. Рэдакцыйная калегія не бярэ платы за апублікаванне навуковых артыкулаў.

*Рэдакцыйная калегія «Архіварыуса»
220002, г. Мінск, вул. Крапоткіна, 55
archivaryus@niab.by*

GUIDELINES FOR AUTHORS OF «ARCHIVARIUS»

1. «Archivarius» publishes scholarly research on branch of archival science, theoretical and practical archeography, source studies and related special historical disciplines, and also information materials and reviews of published works.
2. Editorial Board accepts for reviewing materials which meet the requirements, imposed by the Higher Attestation Commission of the Republic of Belarus in relation to scholarly articles.
3. Authors bear responsibility for submitting articles already published and articles accepted for publishing in other journals.
4. Authors submit, along with their manuscripts, an extract from the minutes of the meeting of the Academic Council, department, unit of the place of their work with a recommendation to publish the article. It is allowed to provide two reviews by professors, who are specialists in the area in which the research was done, instead of the minute extract. Reviews should contain a publication recommendation.
5. Recommendations are not required for publishing documentary sources and materials of an informative character.
6. A printed copy of an article should be dated and signed by the author and should contain the name, surname, patronymic name, place of work, position held, academic degree, phone number. A printed copy should be accompanied by an identical electronic copy.
7. The article should be accompanied by 100-150 word summaries, written both in Belarusian and English.
8. An article is expected to be no more than 20000 signs, the length of a primary source published is up to 40000 signs. Times New Roman script should be used to write an article. The typeface should be 14-point. Line spacing should be 1.5. The top and bottom margins should be 2 cm, the left margin should be 3 cm, the right margin should be 1.5 cm.
9. An article should be presented in accordance with Chapter 5 of The Instruction about the edition of a qualified scholarly work (dissertation) for obtaining scientific degrees of kandidat nauk and doctor, long abstract and publications on the topics of the dissertation, accepted by the resolution of the Highest Attestation Committee of the Republic of Belarus from 28 February 2014, № 3.
 1. Глінскі, Я. С. Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / Я. С. Глінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – № 5. – С. 24–34.
 2. Доўнар, А. Б. Сяляне-слугі Беларусі другой паловы XVI – сярэдзіны XVIII ст. / А. Б. Доўнар. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 193 с.
10. References to the literature are indicated in the text in square brackets. For example, [1, с. 25–26; 2, с. 117; 3, арк. 78].

While making a reference to an archival source it is required to indicate the whole title of the item, chronological frames and a number of folios. For example,

3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 295. – Воп. 1. – Спр. 1527. – Справа аб руху паўстанцкіх груп па Барысаўскім павеце. 10.02.1863–04.06.1864. – 121 арк.

11. The deadline for article submission is 30 June of the current year. After 30 June material can be accepted for publication in the journal in the following year.
12. There is no charge for publishing scholarly articles.

*Editorial Board of «Archivarius»
220002, Minsk, Kropotkina Str. 55
archivarius@niab.by*

Змест

АРХІВАЗНАЎСТВА

З. В. Антановіч

«Разбор дакументаў» у архіве
Магілёўскай рымска-каталіцкай кансісторыі
(паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі) 5

О. И. Евстратьев

«Куроника» в Главном архиве древних актов в Варшаве (Польша) 14

ПУБЛІКАЦЫЯ І АРХЕАГРАФІЧНАЯ АПРАЦОЎКА АРХІЎНЫХ ДАКУМЕНТАЎ

Ю. М. Лаўрык

Манускрыпты са слущкімі правененцямі ў калекцыі «Рукапісныя кнігі»
Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусі. 44

Д. В. Лісейчыкаў

Звон з Каложы і падсвечнікі з Караляўца:
візіты ўніяцкіх цэркваў Гродзенскай прапапіі 1696 г. 65

Д. Ч. Матвейчык

Лісты ссыльных удзельнікаў паўстання 1863–1864 гг. у зборах
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі 101

Н. У. Сліж

Маёнтак Дзярэчын на падставе інвентара 1663 г. 122

КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

М. М. Кароль

«Цяпер дадзена свабода ад Гасудара і кожны
свабодную можа вызнаваць веру»:
паўсядзённыя практыкі міжканфесійных канверсій
пасля прыняцця Указа ад 17 красавіка 1905 г.
(паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі) . . 148

А. М. Лукашэвіч

Подготовка и осуществление операции по стратегическому сближению
Западных армий Российской империи в феврале – июне 1812 г.
(по материалам Российского государственного военно-исторического
архива) 158

К. В. Сыцько

Рэгістрацыйна-ўліковыя дакументы рымска-каталіцкіх
парафій Беларусі як гістарычная крыніца 169

ГІСТОРЫЯ

Г. А. Бераставы

З гісторыі новагародскіх баяраў
другой паловы XV – першай паловы XVI ст.
(у кантэксце дакументаў аб баярскім родзе Белікавічаў) 178

М. А. Волкаў

Мураваны скарбец у Верхнім замку ў Слуцку. 190

Я. С. Глінскі

Зяманская супольнасць
Капыльскага княства ў XVII–XVIII стст. 198

А. У. Мацук

Браслаўскія соймакі
ў другой палове 1730-х – 1740-я гг. 226

А. Р. Радзюк

Выпрабаванне радзімай:
рэадаптацыя ўдзельнікаў паўстання
1863–1864 гг. пасля вяртання са ссылкі 239

С. Н. Рындін

Рабочыя фарміраванні из военнопленных на территории
белорусских губерний в годы Первой мировой войны 255

В. В. Урублеўскі

Парушэнне нормаў сэксуальных узаемаадносін у Мінскай губерні
ў канцы XIX – пачатку XX ст.
(паводле матэрыялаў фонду «Мінскі акружны суд») 266

Г. А. Флікон-Світа

Ікананісцы-святары і ікананісцы-царкоўнаслужыцелі
ў культуры Беларусі другой паловы
XVII – сярэдзіны XIX ст. 281

ГЕНЕАЛОГІЯ

Ф. В. Чарняўскі

Жыццяпіс і сямейна-роднасныя сувязі падсудка зямскага Менскага
ваяводства Крыштафа Служкі 294

РЭЦЭНЗІ

Rolnik, D. Województwo mińskie i Jeleńscy w życiu publicznym Rzeczypospolitej w latach 1764–1795 w świetle ich korespondencji / D. Rolnik. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. – 324 s. (<i>A. M. Латушкін</i>).	304
Смолянинов, М. М. Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг. / М. М. Смолянинов. – Минск : Беларуская навука, 2014. – 317, [34] с.: ил.; Смолянинов, М. М. Беларусь в Первой мировой войне 1914–1918 гг. / М. М. Смолянинов. – 2-е изд., доп. – Минск : Беларуская навука, 2018. – 493 с., [16] л. ил. (<i>Ю. М. Снапкоўскі</i>)	313
Рэзюмэ	324
Резюме	332
Summary	340
Правілы для аўтараў «Архіварыуса»	347
Guidelines for authors of «Archivaryus»	349

Table of Contents

ARCHIVAL SCIENCE

Z. V. Antanovich

«Analysis of documents» in the archives of the Mahilioŭ Roman Catholic Consistory (based on the materials of the National Historical Archives of Belarus). 5

A. I. Yeustratsyeu

«Couronica» in the Central Archives of Historical Records in Warsaw (Poland) 14

PUBLICATION AND PROCESSING OF ARCHIVAL RECORDS

J. M. Lauryk

Manuscripts with Sluck Provenance Marks in the Manuscript Collection of National the Historical Museum of the Republic of Belarus 44

D. V. Liseichykau

The Bell from Kaloža and Candlesticks from Königsberg: Visitations of the Uniate churches of the Hrodna Protopy of 1696 65

D. Ch. Matveichyk

Letters of the exiled participants of the Uprising of 1863–1864 in the collections of the National Historical Archives of Belarus. 101

N. U. Slizh

The estate of Dziarečyn on the basis of the inventory of 1663 122

SOURCE STUDIES

M. M. Karol

«Now there is freedom from the Lord and everyone can freely worship his faith»: everyday practices of inter-confessional conversions after the issue of the Decree of 17 April 1905 (on the basis of the material of the National Historical Archives of Belarus) 148

A. M. Lukashevich

Preparation and implementation of the operation for the strategic convergence of the Western armies in February–June 1812 (based on the material of the Russian State Military Historical Archive) 158

K. V. Sytsko

Registration documents of the Roman Catholic parishes
of Belarus as a historical source. 169

HISTORY

H. A. Bierastavy

Some notices on the Navahrudak nobility (bajary)
in the late fifteenth and early sixteenth centuries second
(in the light of the documents of the Bielikovich family). 178

M. A. Volkau

Stone treasury house on the High Castle in Sluck 190

Y. S. Hlinski

The Ziemianie Community of the Duchy of Kapyl
in the seventeenth and eighteenth centuries. 198

A. U. Macuk

Braslaŭ Sejmiks
in the second half of the 1730's and 1740's 226

A. R. Radziuk.

Tested by Homeland:
re-adaptation of the 1863-1864 Uprising participants
after their return from exile 239

S. M. Ryndzin

Working Units of prisoners of war within the territory of the Belarusian
governorates during the World War I 255

V. V. Urubleuski

Violation of the legislations related to sexual relations in the Minsk
Governorate in the late nineteenth and early twentieth centuries
(on the material from Fond «Minsk District Court»). 266

H. A. Flikop-Svita

Icon-painters-priests and icon-painters-clerics
in the culture of Belarus of the second half
of XVII – mid- XIX centuries. 281

GENEALOGY

F. V. Charniauski

The life and family ties of Krysh taf Slushka,
the Minsk county clerk 294

REVIEWS

Rolnik, D. Województwo mińskie i Jeleńscy w życiu publicznym Rzeczypospolitej w latach 1764–1795 w świetle ich korespondencji / D. Rolnik. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018. – 324 s. (<i>A. M. Latushkin</i>).	304
Smolianinov, M. M. Belarus v Pervoi mirovoi voine 1914–1918 gg. / M. M. Smolianinov. – Minsk : Belaruskaja navuka, 2014. – 317, [34] s.: il.; Smolianinov, M. M. Belarus v Pervoi mirovoi voine 1914–1918 gg. / M. M. Smolianinov. – 2-ie izd., dop. – Minsk : Belaruskaja navuka, 2018. – 493 s., [16] s. (<i>Y. M. Snapkouski</i>).	313
Summary	340
Guidelines for authors of «Archivaryus»	349

Архіварыус: зб. навук. паведамл. і арт. ; вып. 16 / рэд. В. Ф. Голубеў
А87 [і інш.]. — Мінск : НГАБ, 2018. — 358 с., іл.

ISSN 2225-4412.

Нацыянальным гістарычным архівам Беларусі падрыхтаваны шаснаццаты выпуск штогодніка «Архіварыус». На яго старонках асвятляецца шырокае кола пытанняў гісторыі, архівазнаўства, археаграфіі, крыніцазнаўства і іншых спецыяльных гістарычных дысцыплін. У навуковы ўжытак уводзіцца шэраг новых, раней невядомых дакументаў і фактаў.

Прызначаецца архівістам, гісторыкам, краязнаўцам і ўсім, хто цікавіцца старонкамі мінулага Беларусі.

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]
ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41